

Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi

Edit6rler:

B6lent AKSOY

B6lent AKBABA

Bahadır KILCAN

Editörler: Doç. Dr. Bülent AKSOY, Doç. Dr. Bülent AKBABA
Doç. Dr. Bahadır KILCAN

SOSYAL BİLGİLERDE BECERİ EĞİTİMİ

ISBN 978-605-037-045-4
DOI 10.14527/9786050370454

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2019, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten uluslararası akademik bir yayınevidir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan WorldCat ve ayrıca Türkiye'de kurulan Türacademy.com ve Pegemindex.net tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2019, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Ayşe Nur Yıldırım
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Büyük Sanayi I. Cadde 95/1
İskitler/ANKARA
Tel: 0312-3411020

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 26062

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Geçmiş zamanlarda hayatını zorlanmadan devam ettirebilmek için daha az beceriye gereksinim duyduğuna inanılan insan, günümüzde artan beceri türleriyle yüzleşmekte ve bunları kazanmak gibi bir gereklilikle de karşı karşıya kalmaktadır. Bu gereklilik insanın toplumda yer edinebilmesinden tutun da hayatını zorlanmadan devam ettirebilmesine kadar olan bütün süreçlerin sağlıklı devam edebilmesi için önemli görülmektedir.

İnsanın hayatta kalabilmesi için verdiği uğraş ile başlayıp daha sonra onun ortak yaşam alanı oluşturması ve bu alanın gelişmesi ve genişlemesi ile daha da çeşitlenen beceriler, günümüzde yaşanan teknolojik gelişmelerin katlanarak artmasının bir sonucu olarak da geniş yelpazesine ulaşmıştır. Bahsedilen genişliğin bu haliyle kalmasını beklemek elbette yanlış olur. Gelecek dönemlerde yaşanabilecek teknolojik ve sosyolojik gelişmelere bağlı olarak daha da artacak olan beceri çeşitliliği, toplumların, ortaya çıkan becerileri kendi fertlerine kazandırmak için vereceği uğraşları da beraberinde getirecektir.

Günümüzde, becerileri kazandırmak için verilen çabalar genelde ve sistemli olarak eğitim kurumları aracılığıyla yapılmaktadır. Bu kurumlarda okutulan derslerin müfredatları, hedeflenen genel ve özel amaçların yanında gelecek nesillerin kazanması gereken becerilerin de aktarıldığı içerikleri kapsamaktadır. Bu içerikler sayesinde bireylerin toplumda sağlıklı bir şekilde hayatlarını devam edebilecekleri ve toplum beklentileri ile de örtüşen tarzda gerekli olan becerileri kazanabilecekleri düşünülmektedir.

Ülkemizde bireylerin toplumun istekleri doğrultusunda sağlıklı bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmeleri için gereksinim duydukları becerilerin kazandırıldığı ders sosyal bilgilerdir. Sosyal bilgiler öğretimi adı altında, belirgin olarak 2005 yılında uygulanmaya başlayan programda yer alan becerilerin yoğunluğu, 2018 programında daha da artmıştır. Programda, toplumun devamlılığını sağlayacak bireylerin gereksinim duyacakları 27 adet becerinin kazandırılması hedeflenmektedir. Ancak ilgili programda ne becerilerin kuramsal alt yapısına ne de bu becerileri kazandırmaya çalışan/çalışacak olan eğitimcilerin işine yarayacak olan örnek etkinliklere ve ölçme-değerlendirme araçlarına yer verilmemiştir. Bu bağlamda elinizdeki eser, sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan yirmi yedi beceriye yönelik kuramsal bilginin yanında her bir beceri ile ilişkilendirilmiş etkinliklerden meydana gelen ilk çalışma olması bakımından değerlidir.

Çalışmanın oluşturulmasında emek sarf eden değerli meslektaşlarımız başta olmak üzere, eserin basımını üstlenen PegemA Yayıncılık'ın imtiyaz sahiplerine ve çalışanlarına teşekkürü bir borç biliriz.

Ülkemizde sağlıklı ve huzurlu yaşamının hep daha fazla beceri kazanma ile mümkün olacağını gelecek nesillere kazandıracağına inandığımız tüm sosyal bilgiler öğretmenlerine ve öğretmen adaylarına yararlı olması dileğiyle...

Editör Kurulu
Ankara, Eylül 2019

Bölümler ve Yazarları

*Editörler: Doç. Dr. Bülent AKSOY, Doç. Dr. Bülent AKBABA
Doç. Dr. Bahadır KILCAN*

1. Bölüm: Araştırma

Arş. Gör. Dr. Fitnat GÜRGİL
Gazi Üniversitesi

2. Bölüm: Çevre Okuryazarlığı

Prof. Dr. Kadir KARATEKİN
Kastamonu Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Adem YILMAZ
Kastamonu Üniversitesi

3. Bölüm: Değişim ve Sürekliliği Algılama

Dr. Abdullah TÜRKER
Gazi Üniversitesi

4. Bölüm: Dijital Okuryazarlık

Doç. Dr. Erkan YEŞİLTAŞ
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

5. Bölüm: Eleştirel Düşünme

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Utku ÖZENSOY
Muş Alparslan Üniversitesi

6. Bölüm: Empati

Doç. Dr. Mustafa TAHİROĞLU
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

7. Bölüm: Finansal Okuryazarlık

Arş. Gör. Dr. Hayati ADALAR
Manisa Celal Bayar Üniversitesi

8. Bölüm: Girişimcilik

Dr. Öğr. Üyesi Mavi AKKAYA YILMAZ
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

9. Bölüm: Gözlem

Dr. Öğr. Üyesi Erdi ERDOĞAN
Kırıkkale Üniversitesi

- 10. Bölüm: Harita Okuryazarlığı**
Doç. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
- 11. Bölüm: Hukuk Okuryazarlığı**
Doç. Dr. Sibel OĞUZ HAÇAT
Kastamonu Üniversitesi
- 12. Bölüm: İletişim**
Öğr. Gör. Dr. Gökçe KILIÇOĞLU
Gazi Üniversitesi
- 13. Bölüm: İşbirliği**
Dr. Seda ÖNGER
- 14. Bölüm: Kalıp ve Önyargıyı Fark Etme**
Dr. Öğr. Üyesi Hülya KARAÇALI TAZE
Sinop Üniversitesi
- 15. Bölüm: Kanıt Kullanma**
Dr. Tevfik PALAZ
Milli Eğitim Bakanlığı
- 16. Bölüm: Karar Verme**
Doç. Dr. Bahadır KILCAN
Gazi Üniversitesi
Arş. Gör. Oğuz SEYHAN
Amasya Üniversitesi
- 17. Bölüm: Konum Analizi**
Doç. Dr. Osman ÇEPNİ
Karabük Üniversitesi
- 18. Bölüm: Medya Okuryazarlığı**
Ebru ARDIÇ
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Doç. Dr. Adnan ALTUN
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

- 19. Bölüm: Mekânı Algılama**
Dr. Öğr. Üyesi Selman ABLAK
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
- 20. Bölüm: Öz Denetim**
Doç. Dr. Deniz TONGA
Kırıkkale Üniversitesi
- 21. Bölüm: Politik Okuryazarlık**
Doç. Dr. Zafer KUŞ
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
- 22. Bölüm: Problem Çözme**
Dr. Öğr. Üyesi Cengiz TAŞKIRAN
Muş Alparslan Üniversitesi
Prof. Dr. Zafer ÇAKMAK
Fırat Üniversitesi
- 23. Bölüm: Sosyal Katılım**
Çiğdem ALABAŞ
Milli Eğitim Bakanlığı
Prof. Dr. Selahattin KAYMAKCI
Kastamonu Üniversitesi
- 24. Bölüm: Tablo, Grafik ve Diyagram Çizme ve Yorumlama**
Remzi NAMAL
Milli Eğitim Bakanlığı
- 25. Bölüm: Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma**
Dr. Öğr. Üyesi Nuray KAYADİBİ
Kırıkkale Üniversitesi
- 26. Bölüm: Yenilikçi Düşünme**
Dr. Öğr. Üyesi Serkan KELEŞOĞLU
Ankara Üniversitesi
- 27. Bölüm: Zaman ve Kronolojiyi Algılama**
Dr. Mahmut ERDEM
Milli Eğitim Bakanlığı

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	iv
1. Bölüm: Araştırma.....	1
2. Bölüm: Çevre Okuryazarlığı.....	25
3. Bölüm: Değişim ve Sürekliliği Algılama.....	53
4. Bölüm: Dijital Okuryazarlık.....	67
5. Bölüm: Eleştirel Düşünme.....	91
6. Bölüm: Empati.....	113
7. Bölüm: Finansal Okuryazarlık.....	149
8. Bölüm: Girişimcilik.....	183
9. Bölüm: Gözlem.....	199
10. Bölüm: Harita Okuryazarlığı.....	219
11. Bölüm: Hukuk Okuryazarlığı.....	233
12. Bölüm: İletişim.....	261
13. Bölüm: İşbirliği.....	277
14. Bölüm: Kalıp ve Önyargıyı Fark Etme.....	293
15. Bölüm: Kanıt Kullanma.....	307
16. Bölüm: Karar Verme.....	335
17. Bölüm: Konum Analizi.....	367

18. Bölüm: Medya Okuryazarlığı	387
19. Bölüm: Mekânı Algılama	413
20. Bölüm: Öz Denetim	431
21. Bölüm: Politik Okuryazarlık.....	445
22. Bölüm: Problem Çözme	469
23. Bölüm: Sosyal Katılım	493
24. Bölüm: Tablo, Grafik ve Diyagram Çizme ve Yorumlama.....	517
25. Bölüm: Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma	537
26. Bölüm: Yenilikçi Düşünme	555
27. Bölüm: Zaman ve Kronolojiyi Algılama	581

GİRİŞ

SOSYAL BİLGİLERDE BECERİ EĞİTİMİ

Doç. Dr. Bülent AKBABA

Gazi Üniversitesi

Doç. Dr. Bülent AKSOY

Gazi Üniversitesi

Bilim ve teknolojide yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir. Bu değişim bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir bireyi tanımlamaktadır (MEB, 2018). Burada çok sayıda beceriyi bünyesinde barındıran bir birey portresi çizilmektedir. Bilgi çağındaki insan bilgiyi bulan, üreten, kullanan ve bu bilgilerden yeni bilgiler yaratan, kendini gerçekleştiren, çok boyutlu düşünen, yeni yollar, yöntemler bulan ve kullanan bir varlık” olmak zorundadır (Hotaman, 2008, s.1). Bu nitelikte insan yetiştirme yolu yine aynı niteliklere sahip öğretmenleri yetiştirmek, salt bilgidен ziyade uygulamaya dönük öğretim programları tasarlamak ve bu doğrultuda öğrenme-öğretme süreçlerini gerçekleştirmeyi zorunlu kılmaktadır.

Beceri, TDK Sözlüğünde “Kişinin yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği; maharet, elinden iş gelme durumu, ustalık, maharet; vücudun, yapılması güç alıştırmalara yatkın olması durumu” (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmaktadır. Beceri, uzmanlık, bir şeyi yapmadaki maharet, bir işi ya da aktiviteyi iyi yapmayı sağlayan yetenek olarak ifade edilmektedir (Kaptan, Yetişir ve Demir, 2007, s. 16). Beceri, bireyin fiziksel ve psikolojik çaba göstererek bir işi kolaylıkla ve ustalıkla yapabilmesidir. Beceri, hem bilgi birikimi gerektiren hem de performans içeren bir eylemdir. Beceri, öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir. Beceri kazanmada bireyin düşünme becerilerini etkili bir şekilde kullanması bilginin yapılandırılması açısından önemlidir. İyi düşünen birey, araştırır, sorgular, risk alır ve eleştirel düşünür (Sefe-

roğlu ve Akbıyık, 2006, s. 193). Bilginin öğrenilmesi becerinin gelişmesi açısından önemlidir. Beceri, birden çok bilginin birleşiminden oluşan yeni bir yapı olup bilgilerin kullanılması açısından önemlidir.

2005'ten bu yana öğretim programlarının temel felsefesini oluşturan yapılandırmacı eğitim anlayışının getirdiği bir anlayış olan öğrencilere bilgiyi aktarmaktan çok, bilgiye ulaşma, bilgiyi yapılandırma, beceri kazandırma kavramları öğrencilerde beceri gelişiminin sağlanması açısından önemlidir (Üstünlüoğlu, 2006, s. 19). Öğrencinin, bilgiyi depolaması yerine beceri kazanması, bilginin yeni ve farklı durumlarda kullanılması eğitimdeki anlayış değişikliğinin göstergesidir (Kutlu, 2006, s. 17).

Demokratik toplumlarda sosyal bilgiler öğretiminin temel amacı, bireylerde karar verme, yorumlama, problem çözme ve öneride bulunma gibi önemli becerileri geliştirmektir. Bilgiyi elde eden birey, sonrasında yaşamına taşıyarak kullanabilmeli, değerlerini inceleyip, tutum ve davranışlarını uygun şekilde geliştirmeli ve etkin vatandaş olarak toplumsal yaşam problemlerin çözümünde yer alabilmelidir.

Dünyada bilim ve teknolojide meydana gelen hızlı değişimin Türkiye'ye yansımaları, değerlik bilim alanlarındaki araştırma bulgularının ve eğitim bilimlerinde öğretme/öğrenme anlayışındaki gelişmelerin yöntem ve içerik olarak öğretim programlarına yansıtılması ihtiyacı, okulda kazandırılmaya çalışılan yaşantı biçimleri ile gerçek dünyanın çoğu kez uyum içinde olmaması, ekonomik ve toplumsal gelişmelerin bir sonucu olarak bireylerin yaratıcılık, eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme ve işbirliği yeterliliklerini kazanmalarının daha fazla önem kazanmış olması, kendini ifade edebilen, iletişim kurabilen, girişimcilik ruhuna sahip vatandaşlar yetiştirme gerekliliğinin daha baskın konuma gelmesi (MEB, 2005) gibi sebeplerle 2004-2005 yıllarında Türk Eğitim Sistemi'nde paradigma değerikliğine gidilmiş, buna bağlı olarak öğretim programları da yenilenmiştir. Bu programların öğrenciyi merkeze alan, etkinliklere dayalı, öğretim teknoloji ve materyallerinden faydalanmayı amaç edinen, modern dünyada eğitim-öğretim faaliyetlerinde kullanılan öğretim strateji, yöntem ve tekniklerini kullanmayı esas alan bir yapıda olduğu görülmektedir (Kaymakcı, 2009).

7 milyarı aşan Dünya nüfusunda bireylerin 21. yüzyıl istihdamında pay sahibi olabilmeleri için temel bilgi ve temel beceriler ile edindikleri okul diplomaları yeterli değildir. İnsanların sahip oldukları temel niteliklerin ötesinde, 21. yüzyıl becerileri olarak adlandırılan bir takım becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Geçmiş yüzyıllarda salt bilgi değerli ve geçerli iken 21. yüzyılda tek başına bilgi ve bilgi sahibi olunması yeterli olmamaktadır. 21. yüzyıl bireyinin gerek eğitim

gerekse iş yaşamında başarılı olabilmesi için; yaratıcı ve eleştirel düşünebilen, başkaları ile işbirliği yapabilen, problem çözücü ve iletişim becerisi yüksek, gerekli bilgiye ulaşma yöntemini bilen, teknoloji kullanabilen, yeni fikirlere açık, esnek ve uyumlu, sorumluluk sahibi, öz-yönetimli ve inisiyatif sahibi, sosyal ve kültürel becerileri gelişmiş, üretken ve liderlik becerilerine sahip bir birey olması gerekmektedir. Türkiye’de bu kapsamda Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) tarafından 2012 yılı ortalarında “21. Yüzyıl Becerileri ve Eğitimin Niteliği Toplantı Dizisi” başlatılmıştır (TÜSİAD, 2012’den akt. Eryılmaz ve Uluyol, 2015, s.211). 2016 yılında başlatılan ve 2017-2018 eğitim öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan program güncelleme çalışmalarında yukarıda sözü edilen 21. Yüzyıl becerilerinin programlara entegre edildiği görülmektedir.

21. yüzyıl becerilerinin neler olduğu üzerinde genel bir kabul olmamakla birlikte, bazı büyük şirket CEO’larının, bazı kuruluşların ve bilim insanlarının söz konusu becerilerin neler olduğu ve nasıl sınıflandırıldıklarına ilişkin bir takım çalışmaları mevcuttur (TÜSİAD, 2013’den akt. Eryılmaz ve Uluyol, 2015, s.211). Bu çalışmalardan birinde 21. yüzyıl becerileri üç ana başlık altında 13 beceri olarak ele alınmaktadır.

1. Öğrenme ve Yenilikçilik Becerileri

- Yaratıcı Düşünme
- Eleştirel Düşünme
- Problem Çözme
- İletişim
- İşbirliği

2. Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri

- Bilgi Okuryazarlığı
- Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) Okuryazarlığı
- Medya Okuryazarlığı

3. Yaşam ve Kariyer Becerileri

- Esneklik ve Uyum
- Kendini Yönetme
- Sosyal Beceriler
- Üretkenlik ve Hesap Verebilirlik
- Liderlik (Partnership For 21st Century Skills, 2013’den akt. Eryılmaz ve Uluyol, 2015, s.211).

2004-2005 yıllarında yayımlanan öğretim programlarında programın temel öğeleri arasında kazanımlarla birlikte kavram, beceri ve değer öğretimi de yer al-

mıştır. 2005 yılında yayımlanan Sosyal Bilgiler Dersi 6-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzunda, beceri öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetler (MEB, 2005) olarak tanımlanmıştır. 2005 yılında yayımlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında, ilköğretim 4-7. sınıf düzeyinde diğer derslerle birlikte ilk 9 beceriyi kazandırmanın yanında, kendine özgü 6 beceriyi kazandırmak da hedeflenmiştir (MEB, 2005). Bununla birlikte sosyal bilgiler alanına özgü becerilerin tümünün bu alana özgü beceri mi yoksa diğer derslerde de kazandırılması gereken temel becerilerden biri mi olduğu tartışmaya açıktır.

Tablo 1. 2004-2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Verilen Beceriler

Diğer Derslerde de Kazandırılmaya Çalışılan Temel Beceriler	Sosyal Bilgiler Alanına Özgü Beceriler
Eleştirel Düşünme Becerisi	Gözlem Becerisi
Yaratıcı Düşünme Becerisi	Mekânı Algılama Becerisi
İletişim Becerisi	Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi
Araştırma Becerisi	Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi
Problem Çözme Becerisi	Sosyal Katılım Becerisi
Karar Verme Becerisi	Empati Becerisi
Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi	
Girişimcilik Becerisi	
Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi	

Bu becerilerin bazılarını ya da aşamalarına, üniteler göz önünde bulundurulacak şekilde doğrudan verilecek beceri şeklinde programda yer verilmiştir.

Tablo 2. 2004-2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Doğrudan Verilen Beceriler

Sınıf	Öğrenme Alanı	Doğrudan Verilecek Beceri
4	Birey ve Toplum	Kanıtı tanıma ve kullanma
	Kültür ve Miras	Bilgiyi kullanılabilir biçimlerde planlama ve yazma
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Mekânı algılama
	Üretim, Tüketim ve Dağıtım	Tablo, diyagram ve grafik okuma
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Karşılaştırma yapma
	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Sebepler-sonuç ilişkisini belirleme
	Güç, Yönetim ve Toplum	Karar verme
	Küresel Bağlantılar	Kütüphane ve referans kaynakları kullanma
5	Birey ve Toplum	Yazılı anlatım
	Kültür ve Miras	Görsel kanıt kullanma (nesne, minyatür, gravür, fotoğraf, karikatür, temsili resim)
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Gözlem
	Üretim, Tüketim ve Dağıtım	Basit istatistik verilerini yorumlama
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Kütüphane ve referans kaynakları kullanma
	Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Sosyal katılım
	Güç, Yönetim ve Toplum	Basılı ve görsel kaynakları (gazete, televizyon v.b.) kullanma ve değerlendirme (5N1K Formülü)
	Küresel Bağlantılar	Olgu ve düşünceleri ayırt etme
6	Birey ve Toplum	Bilimsel genelleme yapma
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Harita okuma ve atlas kullanma
	Kültür ve Miras	Çıkarımda bulunma
	Üretim, Tüketim ve Dağıtım	Girişimcilik
	Küresel Bağlantılar	Araştırma
	Güç, Yönetim ve Toplum	Sosyal katılım
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Yaratıcılık
7	Birey ve Toplum	İletişim
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Grafik hazırlama
	Kültür ve Miras	Tarihsel olguları ve yorumları ayırt etme
	Üretim, Tüketim ve Dağıtım	Tarihsel empati
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Zaman ve kronolojiyi algılama
	Güç, Yönetim ve Toplum	Karar verme
	Küresel Bağlantılar	Kalıp yargıları fark etme

2017 yılında yayımlanan ve 2018 yılında güncellenen öğretim programlarında, öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan yetkinlikler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) belirlenmiştir. TYÇ belirtilen sekiz anahtar yetkinlik şu şekildedir:

1. Anadilde iletişim
2. Yabancı dillerde iletişim
3. Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler
4. Dijital yetkinlik
5. Öğrenmeyi öğrenme
6. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler
7. İnişiyatif alma ve girişimcilik
8. Kültürel farkındalık ve ifade (MEB, 2018).

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi ile uyumlu olarak kazandırılması planlanan beceriler Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. 2108 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Kazandırılması Planlanan Beceriler

1. Araştırma	10. Harita okuryazarlığı	19. Mekânı algılama
2. Çevre okuryazarlığı	11. Hukuk okuryazarlığı	20. Öz denetim
3. Değişim ve sürekliliği algılama	12. İletişim	21. Politik okuryazarlık
4. Dijital okuryazarlık	13. İş birliği	22. Problem çözme
5. Eleştirel düşünme	14. Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme	23. Sosyal katılım
6. Empati	15. Kanıt kullanma	24. Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
7. Finansal okuryazarlık	16. Karar verme	25. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
8. Girişimcilik	17. Konum analizi	26. Yenilikçi düşünme
9. Gözlem	18. Medya okuryazarlığı	27. Zaman ve kronolojiyi algılama

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında değer ve becerilerin kazanımlarla bire bir ilişkilendirildiği ifade edilmiş, ancak değer ve beceri öğretiminin hayat boyu öğrenme çerçevesinde ele alınması için söz konusu değer veya beceriler uygun görülen farklı kazanım ve öğrenme alanlarıyla da ilişkilendirilmesinin gerekliliği dile getirilmiştir (MEB, 2018, s.10). Buna rağmen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı incelendiğinde değer ve becerilerin kazanımlarla bire bir ilişkilendirilemediği görülmektedir. Kazanımların yer aldığı bölümlerin başlangıcında öğrenme alanının adından sonra “*Bu öğrenme alanı işlenirken saygı ve sorumluluk gibi değerlerle kanıt kullanma, zaman ve kronolojiyi algılama ile empati kurma gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.*” (MEB, 2018, s.13) türünden öğrenme alanının tümü boyunca kazandırılması istenilen becerilere yönelik uyarılarda bulunulmuştur. Bu uyarılar o öğrenme alanında sadece o becerilerin kazandırılmasının gerekliliği şeklinde sınırlayıcı bir algıya neden olmaktadır. 2005 yılında yapılan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki her bir ünite için bir adet doğrudan verilecek değer, bir adet doğrudan verilecek beceri anlayışındaki aksaklık, 2018 programında da giderilememiştir.

2004-2005 yıllarında yayımlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında 15 becerinin kazandırılması planlanmışken, 2018 programında kazandırılması planlanan beceri sayısı 27’ye çıkmıştır. Bu durum insan hayatındaki hızlı değişimin, modern dünyanın insan profilinin sahip olması gereken yeterliklerin, bilişim teknolojisindeki gelişmelerin doğal sonucudur. 2018 yılında yayımlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında kazandırılması hedeflenen 27 beceriden 7 tanesi okuryazarlık kavramını da bünyesinde barındırmaktadır. Kress (2003) okuryazarlık kavramını “toplum tarafından anlam verilen iletişimsel simgelerin etkili bir biçimde kullanılabilmesi yeteneği” olarak tanımlamaktadır. Yazının icadından günümüze toplum tarafından anlam verilen simgelerin etkili biçimde kullanılabilme yeteneğinin sınırları hızla genişlemektedir. Alfabedeki simgeleri okumanın yerini okuduğunu anlamlandıran ve bu yetkinliği ile bilgi üretebilen okuryazarlıklar almaktadır.

Tablo 4’te 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki öğrenme alanları ile bu öğrenme alanlarında kazandırılması istenilen beceriler yer almaktadır.

Tablo 4. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Öğrenme Alanları İle Bu Öğrenme Alanlarında Kazandırılması İstenilen Beceriler

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazandırılması İstenilen Beceriler
4	Birey ve Toplum	Kanıt kullanma-Zaman ve kronolojiyi algılama-Empati kurma
	Kültür ve Miras	Zaman ve kronolojiyi algılama-Değişim ve sürekliliği algılama
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Mekânı algılama-Harita kullanma- Konum analizi-Tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Değişim ve yenilikçilik ¹
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Karar verme-Finansal okuryazarlık
	Etkin Vatandaşlık	Sosyal katılım-Karar verme
	Küresel Bağlantılar	Araştırma-Empati
5	Birey ve Toplum	Sosyal katılım
	Kültür ve Miras	Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma- Araştırma
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Harita okuryazarlığı-Çevre Okuryazarlığı-Gözlem
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Öz denetim-Dijital okuryazarlık
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Yenilikçilik-Girişimcilik-Araştırma
	Etkin Vatandaşlık	Araştırma-Sosyal katılım
	Küresel Bağlantılar	Araştırma-Yaratıcılık
6	Birey ve Toplum	Eleştirel düşünme-Zaman ve kronolojiyi algılama
	Kültür ve Miras	Zaman ve kronolojiyi algılama
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Mekânı algılama-Harita okuryazarlığı
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Yenilikçilik-Araştırma
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Girişimcilik-Yenilikçilik-Araştırma
	Etkin Vatandaşlık	Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma- Politik okuryazarlık
	Küresel Bağlantılar	Araştırma- Eleştirel düşünme
7	Birey ve Toplum	İletişim- Medya okuryazarlığı
	Kültür ve Miras	Kanıt kullanma
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Kanıt kullanma- Problem çözme- Tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Zaman ve kronolojiyi algılama
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Araştırma-Değişim ve sürekliliği algılama-Zaman ve kronolojiyi algılama
	Etkin Vatandaşlık	Problem çözme
	Küresel Bağlantılar	İş birliği-Problem çözme- Kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme

1 2018 yılında yayımlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında bu isimle anılan iki beceri yer almamaktadır. Bu iki beceri Değişim ve Sürekliliği Algılama ile Yenilikçi Düşünme olmalıdır.

Öğrenme alanları bünyesinde kazandırılması istenen beceriler ile o öğrenme alanındaki kazanımların içeriği arasındaki uyum konusunda problemler mevcuttur. Hukuk okuryazarlığının hiçbir sınıfın hiçbir öğrenme alanında kazandırılması planlanmamıştır.

KAYNAKÇA

- Eryılmaz, S. ve Uluyol, Ç. (2015). 21. Yüzyıl becerileri ışığında fatih projesi değerlendirmesi. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35(2), 209-229.
- Hotaman, D. (2008). Yeni ilköğretim programının kazandırmayı öngördüğü temel becerilerin öğretmen, veli ve öğrenci algıları doğrultusunda değerlendirilmesi (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaptan F., Yetişir, M. İ. ve Demir, M. (2007). Beceriden bilimsel süreç becerilerine: farklı bakış açılarının incelenmesi. Çağdaş Eğitim Dergisi, 338, 15-23.
- Kaymakçı, S. (2009). Yeni sosyal bilgiler programı neler getirdi? Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, (Prof. Dr. Reşat Genç'e Armağan Özel Sayısı), 1530-1545.
- Kress, G. (2003). Literacy in the new media age. London: Routledge.
- Kutlu, Ö. (2006). Üst düzey zihinsel süreçleri belirleme yolları: Yeni durum belirleme yaklaşımları. Çağdaş Eğitim Dergisi, 335, 15-21.
- MEB (2005). İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6-7. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu (taslak basım). Ankara: MEB.
- MEB (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar). Ankara: MEB.
- Seferoğlu, S.S., Akbıyık, C. (2006). Eleştirel düşünme ve öğretimi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30, 193-200.
- TDK (2019). Türkçe sözlük. <http://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Üstünlüoğlu, E. (2006). Üst düzey düşünme becerilerini geliştirmede bilişsel soruların rolü. Çağdaş Eğitim Dergisi, 331, 17-24,

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMA

Arş.Gör. Dr. Fitnat GÜRGİL
Gazi Üniversitesi

Bu bölüm sonunda aşağıdaki kazanımları elde etmeniz beklenmektedir:

- ✓ Araştırma becerisine ilişkin bilgi edinebileceksiniz.
- ✓ Araştırma becerisinin alt boyutlarını ayırt edebileceksiniz.
- ✓ Araştırma becerisi kazandırma etkinlikleri geliştirebileceksiniz.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi incelendiğinde göçebelikten yerleşik yaşama geçme ve tarım üretimi süreci ile birlikte toplumsal yaşamda kas gücü (insan emeği) önem kazanırken, İngiltere’de başlayan Sanayi Devrimi ile birlikte makinelerin gücü kas gücünün yerini almıştır. İçinde bulunduğumuz bilgi çağında ise gelişmişlik göstergesi olarak bilginin gücü önem kazanmıştır. Yenidünya düzeninde insanoğlunun sahip olduğu bilgi birikimi her geçen gün katlanarak artarken bilgiye sahip olmanın kutsal sayıldığı dönem, 21. yüzyılla birlikte geride kalmıştır denebilir. “Bilgi, teknoloji, akıl, uzay ya da dijital çağ” adına ne denilirse denilsin günümüzde, bilgiye sahip olmaktan ziyade doğru bilgi kaynaklarına erişim, erişilen kaynakların sorgulanması, analiz edilmesi ve analizler neticesinde bireylerin ihtiyaç duyduğu bilgiyi anlamlandırarak kullanılabilir hâle getirmesi çok daha önemli bir hâl almıştır.

Bilgi çağında yaşanan hızlı değişimler geleceğe yönelik belirsizlikleri de artırmaktadır. Gelecekte eğitim nasıl verilecek, askeri stratejiler nasıl belirlenecek, sağlık hizmetleri nasıl süreçten geçecek? gibi sorulara ilişkin öngörüler hem çeşitlilik göstermekte hem de belirsizlik arz etmektedir. Örneğin gelecekte mesleklerin keskin çizgilerinin hızla azalacağı, disiplinler arası işbirliğini gerektiren proje odaklı mesleklere ihtiyaç duyulacağı öngörülmektedir. Geleceğe yönelik belirsizlikler sürerken 21. yüzyıl dünyasında yaratıcı ve eleştirel düşünen, problem çözen, sorumluluk ve duyarlılık duyguları gelişmiş, yaşam boyu öğrenmeyi benimsemiş

insan nitelikleri ön plana çıkartılmıştır (Chu, Reynolds, Tavares, Notari & Lee, 2017). 21. yüzyılda ön plana çıkan becerilerden biri de farklı yaşam koşullarında da bireylerin ihtiyaç duyduğu bilgi kaynaklarına erişmesini, bunları analiz etmesini ve ihtiyaç duyduğu bilgiyi işleyerek kullanabilir hale getirmesini amaçlayan araştırma becerisidir.

Araştırma Becerisi

Araştırma, Türk Dil Kurumu'nun (TDK, 2019) yayımlanmış olduğu Eğitim Terimleri Sözlüğünde *"Bir gerçeği ortaya çıkarmak, bir sorunu çözümlmek ve elde verileri arttırmak için bilimsel yöntem ve tekniklerden yararlanılarak yapılan düzenli çalışma."* biçiminde tanımlanırken yine Türk Dil Kurumu'nun (TDK, 2019) yayımlanmış olduğu Yöntembilim Terimleri Sözlüğünde ise *"Belli yöntem ve yordamlara başvurarak, bir tasarı uyarınca bilimsel bilgi üretme işlemi"* biçiminde tanımlanmıştır.

Çalışkan (2008, s.85) araştırma becerisini *"bireyin araştırma sürecinde neyi, nerede, nasıl bulacağını bilmesi ve elde ettiği bulguyu doğru bir şekilde kullanabilmesi"* olarak tanımlamıştır. Baysal, Çarıkçı ve Yaşar (2017, s.12) ise araştırma becerisini *"doğru ve anlamlı sorular sorarak problemi fark etme, kavrama, planlama ve test etme"* süreci şeklinde tanımlamıştır. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında ise araştırma becerisi "okuduğunu anlama" ve "bilgiyi bulma, kullanılabilir biçimde planlama ve yazma" alt boyutları şeklinde ele alınmaktadır. Bu alt boyutlar şu şekildedir:

1. Okuduğunu Anlama

- ✓ Ana fikri çıkarmak için okuma
- ✓ Ana fikri bulmak için bölüm ve konu başlıklarını kullanma
- ✓ Çalışılan konu ile ilgili paragrafları seçme
- ✓ Okuduğunu yorumlama
- ✓ İlgili terim ve kelimenin anlamını bulmak için sözlük, kelime listesi oluşturma
- ✓ Kelime anlamına ulaşmak için uygun kaynakları kullanma
- ✓ Artan sosyal bilimler kavramlarını tanıma ve anlama
- ✓ Olgu ve fikirleri ayırma, propagandayı tanıma
- ✓ Yazarın yargısını tanıma
- ✓ Metni anlamaya yardımcı olan resimlerdeki ipuçlarını ve açıklamaları kullanma
- ✓ Değişik amaçlar için okuma (analitik okuma, eleştirel okuma, soru cevaplamak ve fikir oluşturmak için okuma...)

- ✓ Değişik şekillerde basılmış materyalleri okuma (kitap, gazete, dergi...)
- ✓ Anlamı zenginleştirmek için edebî metinleri inceleme (tarihî roman, hikâye...)

2. Bilgiyi Bulma, Kullanılabilir Biçimde Planlama ve Yazma

- ✓ Kütüphane kullanma (bilgisayarda katalog tarama, kitap fiş katalogu kullanma)
- ✓ Özel referans kaynaklarına ulaşma (almanak, ansiklopedi, sözlük, il yıllıkları, mikro fişler, dergiler...)
- ✓ Basılı ve görsel kaynaklardaki bilgilere ulaşma (gazete, dergi, televizyon, radyo, videokaset...)
- ✓ Kitabın farklı bölümlerini kullanma (dizin, içindekiler...)
- ✓ Anahtar sözcükleri, ciltlerdeki rakam ve harfleri, indeks ve referansları kullanma
- ✓ Bilgi kaynaklarını değerlendirme (basılı, görsel, elektronik...)
- ✓ Uygun bilgi kaynağı kullanma
- ✓ Kaynak olarak toplumu kullanma ve bireylerle görüşmeler yapma (sözlü tarih çalışmaları)
- ✓ Kullanılabilir biçimlerde bilgiyi planlama ve yazma (Konunun ana fikrini çıkarma, özet hazırlama, not alma, bilgiyi kaydetme, dipnot, italik kullanma, bilgi için dinleme, yönergeyi kullanma, rapor yazma)
- ✓ Yararlandığı kaynakları “Kaynakça”da titizlikle gösterme (MEB, 2005, ss.44-45).

Araştırma becerisinin temelinde pragmatizm ve ilerlemecilik anlayışı yatmaktadır (Çalışkan, 2017). Araştırma becerisindeki temel amaç değişen dünya koşulları ile birlikte yeni nesillerin yaşamları boyunca karşılaşacakları farklı sorunların çözümünde bilimsel araştırma basamaklarını işe koşmalarını ve karşılaştığı sorunlara çözümler üretebilmelerini sağlamaktır (Yaşar & Gültekin, 2007; Demircioğlu, 2003; Yel, Taşdemir & Yıldırım, 2008). Becerilerin net bir ayrımı olmadığı için birçok beceri diğer becerilerin alt davranışlarını da içerebilir (Baysal, 2015). Alanyazın incelendiğinde araştırma becerisinin bir taraftan bilgi okuryazarlığı ve okuma becerisi ile (MEB, 2005), diğer taraftan ise problem çözme becerisi (Açıkgöz-Ün, 2004; Akhan & Demirezen, 2015; Sönmez, 2008; Demircioğlu, 2003; Tokcan & Demirkaya, 2014; Yel, vd., 2008) ile bağlantılı olarak ele alındığı görülmektedir. Araştırma becerisi ayrıca problem çözme becerisi, okuma becerisi, kanıt kullanma becerisi, karar verme becerisi, eleştirel düşünme becerisi gibi diğer beceri türlerinin de işe koşulduğu bir beceridir (Akhan & Demirezen, 2015; Çalışkan, 2017). Bu anlamda araştırma becerisini diğer becerilerden keskin sınırlarla ayırmak mümkün değildir. Demircioğlu (2003, s. 143) araştırma becerisi ile

öğrencilere bağımsız düşünme ve kendi kendine öğrenme becerisinin de kazandırıldığını belirtmektedir. Araştırma becerisinin sınıf ortamında kullanılması ile öğrenciler;

- ✓ Ulaştıkları kaynakların güvenilirliğini sorgulayarak medya okuryazarlığı konusunda yetkinlik kazanabilir,
- ✓ Konuyla ilgili ve ilgisiz düşüncelerin ayırımına varabilir,
- ✓ Önyargı, kalıp yargılar konusunda daha bilinçli davranabilir,
- ✓ Tutarsız düşünceleri daha net görebilir,
- ✓ Okulda edinilen bilgileri günlük yaşama aktarabilir,
- ✓ Bu beceri yaparak yaşayarak öğrenmeye imkânı verdiği için öğrenilenlerin kalıcı ve anlamlı olmasını sağlayabilir,
- ✓ Öğrenme güdüsünü arttırabilir,
- ✓ Olayların/sorunların birden fazla boyutu olduğunu anlayabilir,
- ✓ Düzenli ders çalışma alışkanlığı kazandırabilir,
- ✓ Bilimsel düşünme becerilerinin gelişimine katkıda bulunabilir,
- ✓ Yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine katkıda bulunabilir,
- ✓ Farklılıkları ayırt etme ve benzerlikleri sınıflandırarak genellemelere ulaşma becerisinin gelişimine katkıda bulunabilir,
- ✓ Öğrencilerin duyarlılık ve sorumluluk bilincinin geliştirilmesine katkıda bulunabilir (Açıkalın, 2017; Yaşar & Gültekin, 2007; Akhan & Demirezen, 2015; Aladağ, 2015; Demircioğlu, 2003; Çalışkan, 2017).

Tüm bu olumlu katkılarına karşın araştırma becerisinin sınıf ortamında kullanılması oldukça fazla zaman alır, ayrıca araştırma becerisi için gereken öğretim materyallerinin temini çoğu zaman zor olabilir (Akhan & Demirezen, 2015; Demircioğlu, 2003). Özellikle öğrencilerin araştırma yaparken ulaşmaya çalıştıkları kaynaklar ve bu kaynakların güvenilirliği de sorun olabilir (Akhan & Demirezen, 2015; Demircioğlu, 2003). Ayrıca araştırma becerisinin kazandırılmasında öğrencilerin ön koşul öğrenmeler konusundaki düzeyi önemli bir diğer konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Gözütok (2007) ve Sönmez (2008) öğretmenlerin öğrencilerinin ön bilgi düzeylerini belirleyip varsa eksikliklerini tamamladıktan sonra bu becerinin uygulamasına geçmesini önermektedir.

Araştırma sürecinde hem verilere erişim hem verilerden elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi sürecinde öğretmen öğrencilerine rehber konumunda olmalıdır (Aksoy, 2011; Açıkalın, 2017; Gözütok, 2007; Yaşar & Gültekin, 2007; Erden, tarihsiz; Kabapınar, 2012; Akhan & Demirezen, 2015; Tokcan & Demirkaya, 2014; Yel, vd., 2008). Araştırma becerisi öğrencilerin aktif katılımını gerektiren bir öğretim stratejisidir (Gözütok, 2007; Yaşar & Gültekin, 2007; Kabapınar, 2012; Tokcan & Demirkaya, 2014; Duran, 2014). Söz konusu beceri ile ilgili öğretim hem bireysel hem de grup öğretimine uygundur (Açıkalın, 2017; Erden, tarihsiz). Üstelik araştırma becerisine yönelik geliştirilen öğretim etkinlikleri bilişsel, duyuşsal ya

da psikomotor becerilerden biri ya da birden fazlası ile bağlantılı hazırlanabilir (Kaya, 2014).

Bu becerinin işe koşulduğu öğretim durumlarında öğretmenlerden; öğrencileri mümkün olduğunca günlük yaşamda karşılaşılan sorunlarla karşı karşıya bırakması, tüm araştırma sürecini bilimsellikten sapmadan tamamlaması, araştırma için gerekli zamanı öğrencilerine tanınması ve uygun araştırma ortamları oluşturmaya özen göstermesi beklenir (Yaşar & Gültekin, 2007). Ayrıca öğrencilere sunulan problemler olabildiğince anlamlı, incelenmeye uygun ve öğrencinin araştırabileceği zorlukta olmalıdır (Yel, vd., 2008).

Araştırma Becerisinin Alt Boyutları

a) Bilgi Okuryazarlığı

Bilgi okuryazarlığı; bilgiye ulaşma ve bilgiyi kullanma becerisi olarak (Polat & Odabaşı, 2008) tanımlanmaktadır. Amerikan Kütüphane Derneği (American Library Association- ALA) ise 1989 yılında bu kavramı; bireyin bilgiye olan ihtiyacının farkına vararak araştırmaya yönelmesi, araştırılan bilginin analiz edilerek değerlendirilmesi ve bu değerlendirmeler ışığında bilgiyi yapılandırması şeklinde ele almaktadır. Diğer bir anlatımla bilgi okuryazarı bireylerden yaşamları boyunca ihtiyaç duyacakları her türlü bilgiye erişim yollarının farkında olması, ulaştığı bilgileri analiz ve sentez süreçlerinden geçirip değerlendirebilmesi ve bilgiyi yeniden yapılandırması beklenmektedir. Dolye, bilgi okuryazarı olan kişilerin niteliklerini şu şekilde sırlamıştır:

- 1 • Doğru ve yeterli bilginin, akıllı karar vermenin temeli olduğunu kabul eder.
- 2 • Bilgi ihtiyacının farkındadır.
- 3 • Bilgi ihtiyacına yönelik soruları düzenler.
- 4 • Potansiyel bilgi kaynaklarını belirler.
- 5 • Başarılı arama stratejileri oluşturur.
- 6 • Bilgisayar ve diğer teknolojiler dahil olmak üzere bilgi alanlarına erişir.
- 7 • Bilgiyi değerlendirir.
- 8 • Pratik uygulamalar için bilgiyi düzenler.
- 9 • Yeni edindiği bilgiyi mevcut bilgi birikimine entegre eder.
- 10 • Edindiği bilgiyi eleştirel düşünme ve problem çözme süreçlerinde kullanılır.

(Kaynak: Dolye, 1992'den aktaran Dolye, 1994, s.2-3.)